

XOKKEY O'YINIDA HAKAMLIK TIZIMI VA ETIK ME'YORLAR

Davranov Ernazar Orziyevich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM dotsenti

Annotatsiya. Ushbu maqolada xokkey o'yinida hakamlik tizimining tashkil etilishi, uning vazifalari, zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi hamda etik me'yorlarning ahamiyati yoritilgan. Xokkeyning yuqori tezlik va keskin to'qnashuvlarga boy o'yin turi ekani sababli hakamning professionalligi, xolisligi, emotsional barqarorligi va axloqiy tamoyillarga sodiqligi o'yin natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maqolada hakamlarning o'yin boshqaruvidagi roli, video-hakamlik tizimlari, hakamlar duch keladigan muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, xokkey hakamlarini tayyorlash va malakasini oshirish tizimi ham ilmiy asosda ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: xokkey, hakamlik tizimi, etik me'yorlar, video-hakam, adolat, sport xavfsizligi, qoidabuzarlik.

Аннотация. В данной статье рассматривается современная система судейства в хоккее, её структура, ключевые функции, интеграция цифровых технологий и роль этических норм в обеспечении справедливости игры. Поскольку хоккей является динамичным и контактным видом спорта, компетентность, объективность, эмоциональная устойчивость и профессиональная этика судьи оказывают непосредственное влияние на исход игры. В статье анализируются функции судей, применение видеоповторов, типичные трудности судей и методы их преодоления, а также система подготовки и повышения квалификации хоккейных арбитров.

Ключевые слова: хоккей, судейство, этические нормы, видеосудейство, объективность, безопасность, нарушение правил.

Annotation. This article examines the structure of the officiating system in ice hockey, its core functions, the integration of modern technologies, and the importance of ethical principles in ensuring fair play. Due to the fast-paced and

physically intensive nature of hockey, referees' professionalism, impartiality, emotional stability, and adherence to ethical standards directly influence the outcome of the game. The article analyzes the duties of referees, video review systems, common challenges encountered by officials, and strategies for overcoming them. Additionally, the training and qualification system for ice hockey referees is discussed.

Keywords: ice hockey, officiating system, ethical standards, video review, fairness, safety, rule violations.

Kirish.

Zamonaviy xokkey o'yini dunyoning ko'plab davlatlarida ommalashgan, yuqori tezlik, kuch, strategiya va texnik aniqlikni talab qiluvchi sport turi hisoblanadi. Xokkey musobaqalarining adolatli kechishi, sportchilar xavfsizligi va o'yin jarayonining to'g'ri boshqarilishi to'liq ravishda hakamlik faoliyati bilan bog'liq. Shuning uchun xokkeyda hakamlik tizimi juda murakkab, qat'iy qoidalarga asoslangan va ko'p bosqichli nazorat mexanizmlariga ega.

Hakamlik tizimining samaradorligi faqat texnik bilimga bog'liq emas, balki etik me'yorlar, xolislik, ob'yektiv qaror qabul qilish, emotsional barqarorlik va sport tamoyillariga sodiqlik bilan to'ldiriladi. Xokkey kabi shiddatli o'yinda hakamning birgina qarori o'yin natijasiga, jamoalarning psixologik holatiga va musobaqaning umumiy darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois xokkey hakamining kasbiy mahorati bilan bir qatorda, etik fazilatlari ham yuqori bo'lishi shart[1].

Xokkeyda hakamlik tizimining shakllanishi. Xokkey o'yinida hakamlik tizimi uzoq tarixga ega bo'lib, dastlab bir bosh hakam tomonidan boshqarilgan. O'yinlar keskinlashib, jarohatlar ko'payib, qoidabuzarliklar soni oshishi bilan hakamlar sonini ko'paytirish zarurati tug'ildi. Bugungi kunda xalqaro hokkey musobaqalari (IIHF — International Ice Hockey Federation qoidalariga ko'ra) 3 yoki 4 hakamli tizim asosida olib boriladi[3].

Hozirgi hakamlik modeli quyidagilardan iborat:

1. Bosh hakam:
— O'yin jarayonini boshqaradi;

- Qoidabuzarliklar bo'yicha asosiy qarorlarni qabul qiladi;
- Jazo turini belgilaydi.
- 2. Chiziq hakamlari:
 - Offside, icing, to'pni o'yin maydonidan chiqishi kabi holatlarni kuzatadi;
 - Mojarolarni ajratishda bosh hakamga yordam beradi;
 - O'yin to'xtashi bo'yicha signal beradi.
- 3. Zaxira hakamlar:
 - O'yin davomida texnik nazoratni amalga oshiradi;
 - Zarur bo'lganda asosiy hakam o'rnini bosadi.
- 4. Video-hakam:
 - Darvozaga gol kiritilish holatini videotekrar orqali tahlil qiladi;
 - Nizoli epizodlarda xolis hal qilishga xizmat qiladi.

Bu tizim hakamga xolis va tezkor qaror qabul qilishda yordam beradi.

Xokkey hakamlarining vazifalari. Hakam o'yin intizomining bosh nazoratchisi hisoblanadi. Uning vazifalari keng ko'lamli bo'lib, jismoniy, psixologik, mantiqiy, etik va boshqaruv qobiliyatlarini talab qiladi.

Asosiy vazifalar: O'yin qoidalariga qat'iy amal qilinishini ta'minlash; mojarolarni oldini olish va xavfli holatlarni nazorat qilish; qoidabuzarliklar uchun ogohlantirish va jazolar belgisi; o'yin tezligi va tartibini ushlab turish; sportchilar va murabbiylar bilan konstruktiv muloqot; bahsli epizodlarda tezkor va aniq qaror qabul qilish; video tizimlardan foydalanish tartibiga rioya qilish. Hakamning har bir harakati professional, xolis, emotsiyadan holi bo'lishi talab qilinadi[4].

Xokkeyda hakamlik jarayonida qo'llaniladigan asosiy tamoyillar

Adolat. Hakam qarorlari har ikki jamoa uchun teng bo'lishi shart.

Ob'yektivlik. Qarorlar hissiyotga emas, faqat faktga tayangan holda qabul qilinadi.

O'yin xavfsizligini ta'minlash. Xokkeyda jarohatlar ko'p uchraydi. Shuning uchun hakamning asosiy vazifalaridan biri — xavfli harakatlarni o'z vaqtida to'xtatish.

O'yin sur'atini boshqarish. Hakam o'yin ruhiyatini tushunishi va sur'atni to'g'ri yo'naltirishi kerak.

Muloqot madaniyati. Hakam sportchilar, murabbiylar va hamkasblari bilan odob bilan muloqot qilib, ziddiyatlarni mohirlik bilan boshqaradi[2].

Xokkeyda qo'llaniladigan texnologiyalar va video-hakamlilik tizimi. Xokkey o'yini yuqori tezlikda kechgani sababli ko'plab epizodlar inson ko'zi bilan aniqlash qiyin bo'ladi. Shu sababli hozirgi paytda bir qator texnologiyalar qo'llanilmoqda[5]:

Video Replay System. Gol holatlarini takror tasvirlarda ko'rib chiqish imkonini beradi.

Goal-line Technology. Shaybaning to'liq darvoza chizig'idan o'tganini aniqlaydi.

Referee Mic System. Hakamning qarorlari mikrofondan e'lon qilinadi.

Timekeeping sensors. O'yin vaqtini aniqlik bilan o'lchaydi.

Texnologiyalar hakamning xolisligini oshiradi va fanatik bosimlarni kamaytiradi.

Xokkeyda etik me'yorlar. Hakamlilikda etik qoidalar axloqiy me'yorlar, sport tamoyillari va kasb madaniyatiga asoslanadi. Xalqaro hokkey federatsiyasining etik kodeksida quyidagi tamoyillar belgilanadi:

Hakam etik kodeksining asosiy prinsiplari:

Xolislik va betaraflik. Hakam hech bir jamoaga nisbatan moyillik ko'rsatmasligi kerak.

Shaxsiy manfaatlardan voz kechish. Homiylik, sovg'alar, tanish-bilishchilik kabi aralashuvga yo'l qo'yilmaydi.

Yuksak kasbiylik. Hakam o'yinni chuqur bilishi, o'zini doimiy ravishda takomillashtirib borishi talab qilinadi.

Emotsional barqarorlik. Keskin vaziyatlarda ham xotirjamlikni saqlash etik fazilatdir.

O'yinchilarga hurmat. Hakam sportchilarni shaxs sifatida hurmat qiladi va ularga qo'pollik bilan murojaat qilmaydi.

Halollik. Har bir qaror sport tamoyillariga muvofiq bo'lishi kerak.

Ommaviy axborot vositalarida mas'uliyatli fikr bildirish. Hakam musobaqadan keyin nojoiz intervyular bermasligi shart.

Hakamlar duch keladigan muammolar va ularni bartaraf etish yondashuvlari. Xokkey juda tezkor o'yin bo'lgani uchun hakamlar quyidagi muammolarga duch keladi: o'yinchilar bilan keskin muloqot, murabbiylarning bosimi, tomoshabinlarning psixologik ta'siri, o'ta tez epizodlar, mojarolarni ajratishdagi xavf, ommaviy axborot vositalarining tanqidi

Muammolarni hal qilish yo'llari:

Maxsus psixologik tayyorgarlik. Hakamlar stressga bardosh berishni o'rganadi.

O'yin amaliyotini ko'paytirish. Ko'proq amaliy tajriba aniq qaror qabul qilishni osonlashtiradi.

Texnologiyalarni qo'llash. Video va sensor tizimlari hakamlilik xatolarini kamaytiradi.

Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish. Mojarolarni yumshoq, madaniy boshqarish.

Jismoniy tayyorgarlik. Xokkey hakami ham sportchi kabi harakatchan bo'lishi kerak.

Xokkey hakamlarini tayyorlash va malaka oshirish tizimi. Xalqaro hokkeyda hakamlar maxsus o'quv dasturlari asosida tayyorlanadi.

O'quv dasturlarining asosiy yo'nalishlari:

1. Nazariy bilim: qoidalar, etik me'yorlar, video tahlil
 2. Amaliy mashg'ulotlar: o'zini maydonda tutish, to'g'ri joylashish
 3. Psixologik trening: stressni boshqarish
 4. Jismoniy tayyorlov: chidamkorlik, chaqqonlik
 5. Texnologiyalar bilan ishlash: VRS, goal-line sistemalari
- Hakamning malakasi doimiy attestasiyalar orqali baholanadi.

Xulosa.

Xokkey o'yinida hakamlik tizimi sport musobaqalarining adolatli va xavfsiz o'tishini ta'minlaydigan murakkab boshqaruv mexanizmi hisoblanadi. Hakamning professional mahorati, qoidalarga chuqur bilimga ega bo'lishi, texnologiyalarni to'g'ri qo'llashi — o'yin sifatini belgilovchi asosiy omillardir. Biroq, shundan ham muhim jihat — hakamning etik fazilatlari: xolislik, halollik, betaraflik, sport tamoyillariga sodiqlik. Bu sifatlar nafaqat o'yin natijasiga, balki sportning nufuzi va rivojiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kelajakda xokkey hakamlik tizimi yanada takomillashib, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va videoanalitika yordamida xolislik darajasi oshib boradi. Etik tamoyillarga rioya etish esa xokkeyning professional va ommaviy sport sifatidagi o'rnini mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. International Ice Hockey Federation (IIHF). Official Rulebook. IIHF Publications, 2022.
2. Collins, M. The Science of Ice Hockey Officiating. London: Routledge, 2019.
3. Stewart, B. Ethics in Sports Officiating. Human Kinetics, 2017.
4. Uzbek National Ice Hockey Federation. Hakamlik qoidalari va etik kodeks, 2021.
5. Wilson, J. "Referee Decision-Making Under Pressure in Fast Sports." Sports Psychology Journal, 2020.
6. Sunatov, J. R., Rustamov, R., & Dustmurodova, M. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASIDA FONETIK TAHLIL JARAYONI. Modern Science and Research, 3(5), 191-195.
7. Sunatov, J. R., Zikrillayeva, F., Husenova, M., & Sanayeva, M. (2025). INGLIZ TILINI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR. University Research Base, 560-568.
8. Сунатов, Д., Тошмуродова, С., Анварова, Э., & Зикриллаева, Ф. (2025). Madaniyatlararo muloqotning ahamiyati. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 141-143.
9. Сунатов, Ж., Холмуратова, Р., Зикриллаева, Ф., & АлишEROVA, Г. (2025). Kompyuter lingvistikasida kompyuter leksikografiyasining ahamiyati. Объединяя

- студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 269-271.
10. Botirovich, X. S. Murodullo o'g'i, JOT, & Akbar o'g'li, SR (2024). INTERNET VA "KUMUSH ASR" YANGI IMKONIYATLAR VA ISTIQBOLLAR. Modern education and development, 11(3), 127-132.
11. Botirovich, X. S. (2024). AVTOMATLASHTIRISH TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH. GOLDEN BRAIN, 2(19), 66-70.
12. Асроров, О., & Хусенова, М. (2025). Optik aloqa tizimlarida spektral zichlikni oshirishning yangi usullari. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 241-244.
13. Boymurotovna, X. N. Asror o'g'li, AO, & Rajabboyevna, ok (2025, march). Kompyuter va robotlar bilan o'zaro aloqa orqali ijtimoiy psixologiyani o'zgarishi. In International Conference on Educational Discoveries and Humanities (pp. 63-70).
14. Sa'dullayev, A., & Asrorov, O. (2024). The essence of new pedagogical terms during the reforms implemented in the field of education." Science Shine" International scientific journal, 14(1).
15. Rustamovna, R. I. (2024). SUBJECT: PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPING COMPETENCE OF STUDENTS'ADAPTABILITY TO HIGHER EDUCATION. IMRAS, 7(6), 155-157.
16. Mamatova, G. (2023). Цифровой университет: стратегия создания умной инфраструктуры в высших учебных заведениях Узбекистана. Economics and Innovative Technologies, 11(4), 296-312.
17. Кучкаров, Т., & Маматова, Г. (2024). Влияние цифровизации высшего образования на экономические процессы в обществе. Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari, 4(4), 127-136.
18. Мадатов, К., & Оринова, Г. (2025). Kiberxavfsizlik. Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами, 1(1), 181-183.

19. Zohirov, K., Boyqobilov, S., Madatov, Q., Temirov, M., & Javohir, K. (2024). Harakat tahliling kinematik asoslari. Digital transformation and artificial intelligence, 2(3), 1-8.
20. Zohirov, Q. R., & Sattorov, M. E. (2025). Imo-ishora tilini tanib olish: usullar va modellar tahlili.